

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.за Црну Гору БРОЈ 10 ПАРА
за Стране Земље БРОЈ 20 ПАРАЛИСТ ИЗЛАЗИ
СРИЈЕДОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Viesnik“ Cetinje (Montenegro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а ПРЕТИЛАТУ и ОГЛАСЕ Администрацији
ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИ

Цетиње, 9. маја

Нервна грозница, која је услед великих историских догађаја на Балкану потресала све духове у Европи, почела је помало попуштати. Трагови опште узнемирености до душе још се осјећају. Нелагодност је оставила дубоке бразде у души оштећених и разочараних. Балканске побједи, нарочито успјеси и тековине српскога оружја, поставиле су темеље новоме ходу историје на југоистоку Европе. Доста их је, којима се тешко на исти навикнути. Тешко им се помирити са новим чињеницама, које тако јасно говоре, да и мали имају право на живот и самосталност. Њихове ласкаве ријечи, којима исказиваху лицемјерне наклоности према независности балканских народа, постале су стварност тек послије потоњих наших побједи. Све су узбудиле њихова срца и у душе им унијеле неспокојство. Поред свега попуштања кризе, осјећање непоузданости и неизвјесности није мање. Нашло је израза у новим огромним војним кредитима и у појачавању утврђења дуж граница. Разгњевљени нашим побједицама биће нам стална опомена, да се не понесемо успјесима. Ако је њих поткопала грозница разочарања, нас не треба да помете мах добитак. Јачи смо моралном и физичком снагом, али ће озлојеђеност и горко искуство непријатељима бити савезници противу нас. Не очекују нас мањи и лакши задаци можда скоре будућности од оних, који смо помоћу огромних жртава тако рећи јуче сјајно извршили. Ми смо постали силнији и поноснији, али наши су непријатељи зато још опаснији и отровнији. Неће се устручавати ни од једнога средства само да нас омету у искоришћавању успјеха. Они знају да нам је мир сада потребан као ваздух, као насушни хљеб, па ће управо зато свуда око нас поткопавати његове темеље. Сва наша брига треба да се сведе у првоме реду на хитно и разумно послуживање миром у корист прибирања наших снага. Видјели смо, да ће нам права бити само у онолико поштована, у колико будемо имали моћи да их бранимо и државничке мудрости, да их, извојевана, сачувамо. Неће имати сажалења према нашим патњама, већ ће имати обзира само према нашем прегнућу и ријешености, да гинемо за свој опстанак.

Опште узнемирење је попустило. Умор се зацарио на све стране. И побједитељи, и побјеђени жељни су одмора. Колико ће трајати, не могу предвидјети ни творци догађаја. Краткотрајност данашњег реда ствари у Европи опште је убјеђење. Једна варница, ма с које стране, па и у невријеме, довољна је да запали пожар. Барута је и сувише много просуто, нарочито у нашем сусједству у Арбанији, која је опет позорница чуда, можда и створена

с намјером, да свијет, жељан мира и рада, зачуди каквим нечувеним изненађењем.

Права Црне Горе

Под горњим насловом доноси атински лист „Павелинион Кратос“ овај чланак: „Сједи Владар Црне Горе, тај велики хероизма, који броји небројених побједи над душманима балканским, дојучерањим тиранима, који броји толико заслуга за свој јуначки народ колико их никада ни један други Владар није у стању да наброји, кад је објавио отварање Црногорске Скупштине, ниле пропустио, у своме говору упућеном представницима његовог народа, да им исказе тугу своју за изгубљеним Скадром. Пошто је говорио о резултатима рата, гдје је његова војска, заједнички са својом браћом Србијанцима и са њиховим савезницима Језицима, јуначким потомцима Леониде, корачала из побједи у побједу, да казни занесеначке тежње Бугара, тада је проговорио и о великом делу о српско-црногорском уједињењу. И у том говору, у тим ријечима пуном умности, прешао је да проговори и да излије сву своју краљевску тугу за изгубљеним Скадром који је остао рана за Црну Гору.“

И заиста, већа се неправда није могла учинити према витешком народу Црне Горе, који је још од историјске битке на Косову па све до данас одржавао непоколебиву мржњу противу Турака и високи осјећај за своју независност. Кроз читаве вјекове Црна Гора је била Акрополис и непобједима тврђава противу Турака за све народе на Балкану. И ако су никад Црногорци плаћали Османлијама свој данак потчињености, то су плаћали оштрим врховима својих ханџара. Живели у слободи и независности, а својим својим плаћали прво од османлијама, а затим под славном династијом Петровића, у вјерни толике и такве борбе противу угњетача Османлија, увијек су били погледе своје на крај обале бијелог града, који је некада био и њихова пристаништа, а који је стародревни владар зетских и центар око кога су се вили сви народни снови и идеали. Не можете наћи ни једно народно предање, које се не би односило на бијели Скадар, ни једну народну пјесму црногорску, која га не би ошједала и његове зелене обале.

Зидање града Скадра дало је једну од најдивнијих и најзвучнијих пјесама народа српског, па према томе и Црногорца, из које се развија сав неизмјерни и благи мирис народне пјесничке умовине.

Из те пјесме, која прича о полагању темеља Скадра и то приписује краљу Вукашину и његовој браћи Угљешини и Гојку, па све до последњих народних пјесама, које још и дан данас, уз звуке гусала, пјевају Црногорски Трубадури, на сваком мјесту, на сваком скупу, у свакој колиби у Црној Гори, вазда се излази један једини осјећај, а то је неугасима народна тежња, бол и жеља за Скадром да опет дође у српске руке. — И ту варош, тај град, ког је крвљу својом, жртвама толиких својих дичних синова хероја, освојио народ црногорски, ког је мач и задобио и себи повратио, дође сурова дипломатија, да га од њега отме, одузме и преда трећима, те да помоћу њих створи једну душманску силу, која ће узнемиравати цео Балкан. —

Већа неправда од те није могла бити и већег искушења није могао да претрпи јуначки народ Црне Горе и његов витешки Краљ. —

Али се права народна никад не губе. Звјерско насиље Силних може да се наметне само за једно магновење, али из такве неправде народи се препорођавају и постају још јачи, да се боре за своја света права, која се не могу збрисати која су вјековима и као таква она су звјезде које се не гасе. — И ако је рачуница и сарафска дипломатија створила поред маленог али јуначког народа једну лажну творевину, која никад није постојала у историји свијета, стијене ће се саме од себе једног дана сврвати са врхова големих црногорских планина и смрвиће ту творевину.

„Црна Горо, вели једна народна пјесма, тебе Бог чува! Бићеш увијек слободна као снијег твојих планина. Твоје горе и твоје стијене увијек ће имати провалија за то-

пове твојих непријатеља а кобаца за њихове кости!“

Отијев те колико лијепе толико и узвишене црногорске пјесме, можемо са убјеђењем и данас да поновимо на неправду европске дипломатије, а за славне и великодушне жртве јуначких синова Црне Горе. —

Зашто Бугари

изгубише симпатије?

— (Анкета о бугарским звјерствима) —

Српско Новинарско Удружење издало је књигу о бугарским звјерствима. Та је књига изазвала запрепаштење у цијелом цивилизованом свијету.

Главни уредник свијетског листа „Матена“ у Паризу Г. Стеван Лозан, написао је у 11029. броју свога листа од суботе 9. маја 1914. уводни чланак који доказује побуну културне свијести против оних грозота бугарске нам браће. Тај чланак гласи:

То је била књига са црним оквиром у знак жалости. На њој је потписано осамнаест људи, правника, књижевника, научника. Књигу су писали професори факултета, ректори универзитета, министри — људи који припадају интелектуалној елити Србије. Она носи натпис: „Бугарска звјерства. — Апел на цивилизовани свијет.“

То је сасвим бијела књига; али кад сам је прегледао, махинално сам погледао прсте, да видим да нијесу криви...

Вјечите мржње између народа! Када су вјековне, оне садрже у себи трагичну љелоту, јер својим таинним огртачем закривају двобој дрију раса, од којих једна неће да умре. Али када, од један пут, избије између људи који су, до јуче, ишли једни поред других, љубили једне исте иконе и братски дијелили један хљеб, како су бијели и ужасне!

Какво огорченост тада показује освета!

Онога дана, кад сам ја ту књигу примио на сасвим правилном француском језику, Енглези су је примили на енглеском, Нијемци на њемачком, Талијани и Американци, Руси на руском, и можда Јапанци на јапанском. Јер је српски народ хтио да бугарски народ пред свијетом дисквалификује и жогоше жигом, који ни вријеме није у стању да избрише!

* * *

Прво долазе људи.

То су рањеници које су Бугари довршили послије свршене битке. То су заробљеници, покљани када је дат знак за повлачење. То је јадно људско стадо, које су пекли, мучили, сјекли.

Издавачи књиге дају свуда име, презиме, занимање жртве: „Резервни потпоручник Милош Ристовић, наредник Милован Лакетић, каплар Стеван Пешић, војници Чедомир Димитријевић, Радомир Ђорђевић, Милан Миљковић, сви из 2. пјешачког пука, нађени на бојишту код Трогарца, на коти 650, са носем и ушима одсјеченим, очима ископаним, тијелом бајонетима изободеним...“

У осталом, да би истинитост ствари боље доказали, српске власти су, кад год су могле, доводиле на мјесто злочина странце, понекад и конзуле, молећи их да сами направе записник о ономе, што су видјели. Ево једнога од тих докумената.

Скопље, 30. јуна 1913. год.

Француски и руски конзул су обишли скопљанску болницу, да виде својим очима звјерства, која су Бугари извршили над војницима.

Ти војници су се налазили на предстражи код Брегалнице, у тренутку кад су били рањени. Допавши Бугарима шака, били су мучени и саклаћени. Руски конзул је разговарао са сваком од тих несрећника. Један од њих, каплар Сава Богдановић, испричао је ово:

— Рањен сам и заробљен на Брегалници; везали су ме, и кад је ноћ дошла, почели су ме испитивати о позицијама наших трупа и броју наше војске. Да би ме принудили да говорим, одсјекли су ми једно уво. Ја сам онда викнуо, да ме не би даље мучили: „Убите ме! Ја ништа не знам!“ Рекао сам им сам се за њих тукао код Једрена, али ми ништа није помогло...

Поред свих мука, та јадна људска створења су понекад била тако упорна, да их безбројне муке нијесу могле савладати! Доказ је зато Недјељко Јовић, из митраљеског одјељења пука Краља Милана, коме су Бугари избраздили главу за сјекотинама, одсјекли уши и нос, и који је још жив; доказ је за то резервни потпоручник Михаило Стојановић, који је добио три убода бајонетом, два с десне стране и један с лијеве, и коме је један бугарски војник пребио ноге и ребра, док га је други бугарски војник, у пролазу, ударио кундаком у груди. И он је још у животу!

Али оно што је најстрашније у цијелој тој збирци звјерстава у ужаса, то нијесу патње оних, чије су месо сјекли и крв лили; то је морална тортура оног војника који прича да су му Бугари, кад су га заробили 18. јуна, дали пушку и заповједили да пуца на своје. „Кад нијесам послушао, официр ме је ударио. Да ме не би више тукао, ја сам опалио, али у ваздух. Официр ме је тада ударио по глави и опсовао. Натјерао ме је да стојим испред реда бугарских војника, који су пуцали лежећи; али ме, срећом олово није погодило.“

Убијати Србе српском руком, то је звјерство рафиниранije од осталих. Оно ће претегнути теже од свих осталих на теразијама, на којима се све ове грозоте буду мјериле.

* * *

Послије људи долазе жене.

Слушајте шта прича један Рус, Јаков Осиповић Капустин, који је по сјетио варош Књажевац и пред анкетном комисијом посвједочио ово: „Бугари су претресали села, тражећи новац; плъчкали су све уз пут; куће су пустошили. Силovali су све жене, које су затекли, не водећи рачуна о старости. Тако су, у селу Бујановцу, силovali седам жена; двије од њих нијесу имале више од шеснајест година. У Виши, девет жена је исто тако прошло; једна од њих је била бременита. У Виоли силоване су четири жене и једна дјевојчица од тринаест година“...

Руски путник није био у стању да прикупи имена свих тих жртава; али их је анкетна комисија забилежила у другим мјестима. То је страховита, стидна листа. То је једна страховита мјешавина од створења, мјешавина у којој невина дјеца стоје

поред старица. Ништа није поштеђено: ни старост, ни дјетињство. Сестре су осрамоћене на очиглед немоћне браће, мајке на очиглед избезумљених кћери.

Ужасна листа носи потписе чланова међународне анкетне комисије, коју је српска влада сазвала, и у којој су били: доктор Алберт Перон, из Париза; доктор Лудвик Шниб, из Берлина; доктор Нолер, норвешки морински лекар; Жан Пелисије, париски новинар; један секретар, Јовановић адвокат.

*

На посљетку долазе ствари.

Јер су јадне непомичне ствари патиле исто тако, као и људи, као жене. Страшан вихор крвавога лудила, који је прошао преко села, није уништио само људска тијела: он је рушио куће, намјештај, дрвета, путеве. Српске ствари су, понегдје, служиле, да се униште српске ствари, као што је српски војник неонгдје морао да убија српског војника.

„Намјештај, који нијесу могли понјети — пише окружни начелник — употребили су Бугари за потпаљивање дрвоног моста, који води из Краљевог Села у Књажевац. Намјештај су нагомилали испод моста, посули га гасом и запалили“.

Капитини, руски путник, чије сам свједочанство горе навео, овако описује рушевине вароши Књажевац: „Куће и дућани су представљали пустош. То нијесу били трагови једне обичне пљачке; то је било нешто страшније. Сав намјештај је био поломљен и сјекирама исјечен. Слике су биле поцијепане, књиге искидане; мушко одијело одијелом, женско исјечено или упрљано измеђинама. Касе су биле обијене динамитом. Чак је и варошка апотека била поломљена: ни једно стакленце није било остављено; све је било разбијено. Лекарије су лежале на подлу, просуте и помијешане“...

Ја застајем код тог ужасног таблоа. Што се нијесам устручавао да страшно слику макар скицирам, то је за то што сам сматрао да имам да извршим једну дужност. Кад су прве вијести о бугарским побједама стигле до Запада, у октобру мјесецу 1912. године, сва су уста кликнула химну побједи. Сви су поздравили, као реванш цивилизације над варварством, освојење Тракије и подјелу Македоније. Гдје је сада варварство? Гдје је цивилизација? Гдје је истина? Гдје част?

Не журимо више са давањем назива. Не називајмо једне херојима, друге дивљацима. Са усана судбице, која је често иронична, одјекују је бесконачан смјех, показујући да су тамо, гдје смо ми замислила свете батаљоне нових крсташа, у ствари пролазиле Атилине хорде!

Енглеска према Француској и Русији

О унутрашњим односима Тројног Споразума доноси бечки полуслужбени „Информацион“ занимљив допис из Петрограда.

„Приликом посјете енглеског краљевског пара у Паризу, расправљало се у сврхској штампани више него обично питање о облику и садржају уговора Тројног Споразума. Оно што се о томе у информисаним политичким круговима у Петрограду зна, може се од прилике овако означити: Сасвим је сигурно, да између Енглеске и Француске за извесан број одређених могућности постоји обавезни споразум. Несумњиво је, прије свега, да је у случају њемачке навале на Француску предвиђена непосредна помоћ Енглеске. Исто тако је сигурно, да би Енглеска подигла сву

своју одбранбену силу против Њемачке, ако би ова у случају сукоба са Француском повриједила неутралност Белгије или Холандије.

С обзиром на ове двије тачке између Енглеске и Француске постоји чврст споразум, у облику алијансе, који је с енглеске стране зајемчен не само потписом краља и владе, него и мјеродавних вођа странака у доњој и горњој кући.

Осим тога између те двије државе постоји важан споразум у погледу на Италију. У њему су тачно одређене границе судјеловању Италије у њемачко-француском сукобу.

Што се тиче односа између Русије и Енглеске, између њих, за сада, постоји само пријатељски споразум без конкретне формулације. Међу њима нема ни уговора, ни записника, а ни вербалне ноте, и све тежње извесних кругова, који су посљедњих година ишли за тим, да се споразум у томе погледу постави на чврсто тле, остале су без успјеха.

Тај неуспјех се радо приписује утицају енглеског јавног мњења, које је против тога, да се са апсолутистичком Русијом склапа протоколари споразум. (Ово је само изговор, пошто се зна, да је Енглеска била у споразуму и са деспотском Турском).

То је, вели се у допису, велика заблуда. У ствари томе се противи руско јавно мњење и то због руско-енглеске политике, а нарочито због неријешеног питања о Дарданелима. Без ријешења овог питања није могућан трајан савез између Русије и Енглеске, било то у питањима европске, или азиске политике.

За што чврћи савез између Енглеске и Русије радио је нарочито Целикасе, али је чак све остало при старом. У Тројном Споразуму још увијек стоји отворено питање о односима између Русије и Енглеске. У подручју својих сопствених интереса Русија није ничим везана.

Дневник

Судбина Есад паше. Још нема ближих појединости о правим узроцима судбине Есад паше и о догађајима, који су у вези са његовим заробљењем. Прве вијести гласе, да су се Арнаути из средње Арбаније, а највише из Тираније и околине Драча, побунили противу књаза и владе због војне службе. На двије хиљаде побуњеника пошло је противу Драча. Вели се, да је Есад паша, као министар војни, обећао да ће се одустати од војне службе, али да обећање није одржао, услед чега је букнула побуна. Биће да ова вијест није тачна, јер зашто би онда међународна жандармерија пуцала на кућу Есадову кад је овај вршио своју дужност! Изгледа да су Есад паши спремили замку, у коју је упао.

Реквизиција. Реквизиција је до сада исплаћена у Васојевићима и Морачи, затијем у објема кучким капетанијама, у затријечачкој и братоножићској капетанији, у објема црничким капетанијама, у шестанско-селачкој, лешанској, горњој и доњо-цеклинској, љуботињско-грађанској, и цетињској и његушкој капетанији.

Овијех дана врши се исплата реквизиције у капетанијама: лешкопољској, спушкој, вражегрмској, павковићској, мартинићско-брајовићској и петрушињској.

Отпутовао. Г. Алекса Мартиновић, наш консул у Скадру, отпутовао је на своју дужност.

Државно жито. Влада је набавила милијон кила жита, које ће се

раздавати народу у оним крајевима, гдје се буде указала највећа потреба.

Пут Никшић — Грахово. Пошто је постигнут споразум готово са свијема предузимачима за грађење овога пута, то ће се грађење истог још овога љета продужити и до јесени довршити.

Поправка путева. Министарство Финансија и Грађевина ријешило је да се одмах приступи поправци свијех старих државних путева, који су за вријеме рата доста били оштећени. И тако ће се дати прилика нашој радној снази да дође до рада и зараде.

† Јован Милуновић. Синоћ око 11 сати преминуо је, после кратког боловања, у 78. години свога живота Јован Милуновић, стари, угледан и поштован цетињски трговац. У току свога дугогодишњег рада и живота уживао је најљепши глас у цијелој земљи, те оставља најљепше успомене поштена човјека, добра оца, примјерна и љубљена грађанина. Покој му души.

Вријеме. Вријеме је још једнако промјенљиво и хладно. Од три четри дана дува студени сјеверни вјетар, који је доста штетан за усјеве и пољске радове. И у земљама средње Европе је настала студен необична за ово доба године. У Мађарској, Хрватској, Босни и Србији било је овијех дана снијега и мразева.

ТЕЛЕГРАМИ

Есад паша.

Драч, 7. маја

Пошто је било доказа да је Есад паша био саучесник у бунтовном покрету, Књаз Вилхелм је збацио Есад пашу с части и позвао га преко холандских официра да распусти своју гарду коју је Есад паша, за сваки случај, био повећао; осим тога тражено му је да преда све оружје. Есад паша се у први час покорио, али онда је заповједио својим људима да поново узму оружје. Есадисти су пуцали да националисте од којих је једног убили, а више њих ранили. На то је једна батерија бомбардовала Есадпашину палату. На посљетку је Есад паша пристао на књажеве услове и био поведен, у генералској униформи, од једног аустроиталијанског одреда, у књажеву палату.

Кабинет је предао оставку. Страници нијесу нимало пострадали. Кажу да су Есадисти убили и ранили више националиста, међу којима и неколико из породице Топтани. — Бечки Кор. Биро.

Рим, 8. маја

Агенцији Стефани јављају из Драча:

Књаз Вилхелм повјерио је министарству да и даље води послове и да из своје средине образује ново министарство. Муфид беј је преузео предсједништво и спољне послове.

Пошто је претходно конферисао са италијанским и аустро-угарским министром, Књаз Вилхелм ријешило је да се Есад паша, чим је потписао изјаву да се неће враћати у Арбанију без књажевог одобрења, упути на италијански пароброд Бенгази, који иде за Бриндизи. Пароброд је ношао послеје подне из Драча. — Бечки Кор. Биро.

Неапољ, 9. маја

Есад паша је стигао са женом у Неапољ. — Бечки Кор. Биро.

Драч, 9. маја

У Драчу влада потпун мир. Јуче послеје подне једно одјелење од 300 добровољаца са 2 миотраљеа пошло је у Шижак да умири побуњене сељаке. Командант ек-

спедиције послао је парламентарара да преговара са сељацима. Ови су изјавили да ће се разићи у реду и упутили су изасланство у Драч да саопшти њихове захтјеве. Експедиција се затим вратила у Драч. — Бечки Кор. Биро.

Болест Франца Јосифа

Беч, 9. маја

Опште и локално стање непромијењено. Јуче се цар шетао један сат малом галеријом при отвореним прозорима. — Бечки Кор. Биро.

Прва Никшићска Штедионица У НИКШИЋУ

сада

Никшићска Кредитна Банка

намјерава да на своме имању у Никшићу подигне једну нову грађевину за канцеларије и друге потребе.

За тај циљ одржаће банчина управа у садањој својој канцеларији

своју другу оферталну лицитацију

на дан 18. маја о. г., пошто на првој која је одржана 20. априла о. г. није се успјело доћи до погодбе.

Сваки предузимач, који жели учествовати у овој лицитацији, дужан је предходно положити кауцију у износу 8000— (осам хиљада) перпера у готову новцу или папирима од вриједности.

Кауција повратиће се истога дана свима предузимачима, а задржаће се само ономе, који предложи најповољнију понуду банци.

Оферте ће се реченог дана у четири часа по подне отворити у присуству предузимача.

У офертима ваља предузимачи споменути, да су им познати планови прерачуна и услови.

Ако би двије најниже понуде биле случајно једнаке, онда ће следећег дана између та два понуђача наступити усмено малонадавање.

Управа банке задржава себи право одбијања свих понуда у случај не конвенирања истих.

Планови, прерачуни и остали услови могу се видјети сваког радног дана од 9 до 12 сати прије подне у банчином локалу, гдје им стоје и остала потребна обашњења на расположењу.

бр. 28, 2,2 Управа Никшићске Кредитне Банке.

Прва Никшићска Штедионица У НИКШИЋУ

сада

Никшићска Кредитна Банка

последњи пут опомиње своје мјеничне дужнике, да што прије уреде своје заостале обавезе, које су услед мораторијума остале неуређене.

Завод — да би колико толико помогао дужницима при уређивању мјеница, примаће само припадајући интерес.

Који дужник и поред ове опомене не уреди своју мјеницу, завод ће одмах по истеку мораторијума наплату исте предати суду.

бр. 25, 3,3 УПРАВА

Предсједник Обласног Суда у оставци

АЛЕКСАНДАР К. МАТАНОВИЋ

АДВОКАТ НА ЦЕТИЊУ

Наставља дугогодишњу адвокатску праксу. Заступа кривичне, цивилне, брачне и административне спорове. бр. 29, 2,3

Објава. Намјеран сам распродати један дио кућевног намјештаја. Ко је вољан купити нека се обрати потписаном.

Цетиње, 29. априла 1914 г.

Никола Р. Минић,
бр. 26, 3,4 секретар министарства просвјете

Ново отворена радња

Част ми је јавити поштованом грађанству, да сам поред моје садашње радње отворио још и кројачку радњу цивилне (уске робе) спрам моје садашње радње.

Поред цивилног одјела, израђујем и униформе за господу официре; гарантирам за солидност израде по најновијој моди; уз гаранцију дајем и на мјесечну одплату. Молим пошт. грађанство за што већу посјету.

С поштовањем
бр. 31, 2,3 **Блажо М. Маркуш.**